

STÖLD OCH INBROTT VID BYGGARBETSPLATSER

- En sammanfattning

En sammanfattning av rapporten *Stöld och inbrott vid byggarbetsplatser: Omfattning, skadeverkan och risk.*

Syftet med rapporten är att ge en beskrivning av tillgreppsbrottslighetens omfattning och utveckling över tid men även att undersöka brottslighetens ekonomiska skadeverkan. Rapporten syftar även till att undersöka om det finns några faktorer som ökar risken för en byggarbetsplats utsatthet för tillgreppsbrott. Rapporten är ett samarbete mellan Sveriges Byggindustrier, Peab samt institutionen för kriminologi vid Malmö Högskola och är finansierat av Svenska Byggbranschens Utvecklingsfond (SBUF).

Att undersöka brottslighetens struktur är svårt på grund av låg anmälningsbenägenhet

När man undersöker brottslighetens struktur kan man använda sig av olika material och metoder. Ett vanligt tillvägagångssätt är att använda sig av information över polisanmälda brott. Problemet med denna information är dock att många brott p.g.a. olika anledningar inte anmäls till polisen vilket gör att mörkertalet (eller den dolda brottsligheten) kan vara stort. En viktig förklaringspunkt kring varför en händelse polisanmäls är att försäkringsbolag vanligtvis kräver detta för ekonomisk ersättning.

Sett till anmälningsbenägenheten för stöld och inbrott vid byggarbetsplatser visar tidigare forskning att det finns ett par saker som påverkar anmälningsbenägenheten. Bl.a. framhålls att alla byggherrar inte nödvändigtvis har försäkringar som täcker stölder vilket innebär att en polisanmälan kan uppfattas som meningslös. Likaså påpekas att självriskerna bland de som har stöldförsäkringar är höga vilket i sin tur innebär att det krävs förhållandevis omfattande stölder för att skadan ska vara värd en anmälan till försäkringsbolaget och i ett vidare skede till polisen. Utöver detta visar internationell forskning även hur den låga anmälningsbenägenheten är beroende av andra faktorer, t.ex. att en polisanmälan kan uppfattas som tidskrävande och därför inte mödan värd

Polis- och försäkringsanmälan (PoFa)

För att undersöka tillgreppsbrottslighetens struktur vid svenska byggarbetsplatser har vi använt byggföretaget Peabs egenutvecklade anmälningsystem Polis- och Försäkringsanmälan (PoFa). PoFa är ett alternativ till den traditionella polisanmälan och började användas inom Peab-koncernen under sommaren 2008. I PoFa har

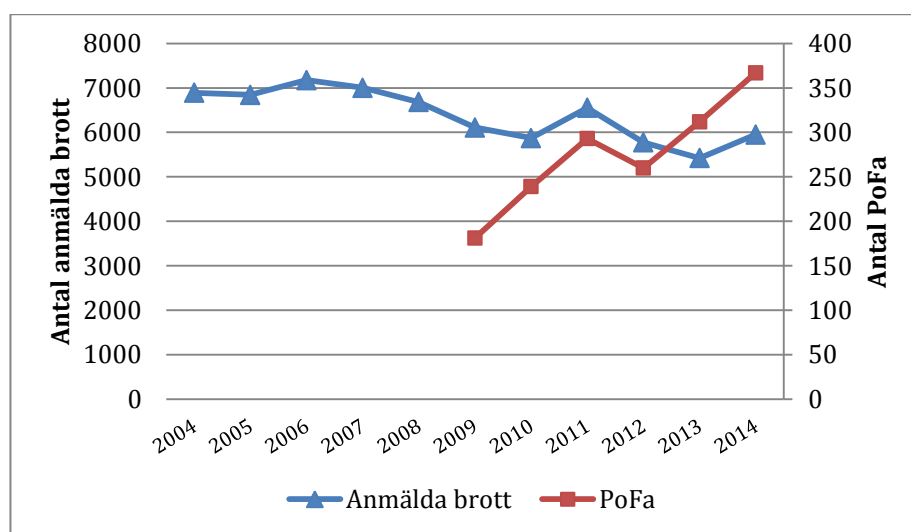
STÖLD OCH INBROTT VID BYGGARBETSPLATSER

- En sammanfattning

anmäla en brottshändelse till både Polis och försäkringsbolag på samma gång, vilket kan underlätta anmälningsförfarandet. Det förenklade anmälningsförfarandet initierat genom PoFa förväntas leda till en ökad anmälningsbenägenhet dels genom att det både är smidigt och lätt att anmäla brotten och dels genom att öka medvetenheten kring vikten av att anmäla brott som skett vid arbetsplatsen. En ökad anmälningsbenägenhet påverkar också möjligheten att analysera händelser av stöld och inbrott genom en ökad mängd anmälningar.

Tillgreppsbrottslighetens utveckling över tid

Sett till utvecklingen av anmälda tillgreppsbrott vid svenska byggarbetsplatser visar den officiella kriminalstatistiken hur såväl stölder som inbrott på byggarbetsplatser har minskat från början av 2000-talet. Generellt sett anmäls det fler inbrott än stölder utan inbrott vid byggarbetsplatser och minskningen i antalet anmälningar under 2000-talet speglar i första hand en nedgång i antalet inbrott.

Sett till utvecklingen av antalet anmälda brott enligt PoFa framgår å andra sidan en annorlunda trend, nämligen hur antalet anmälningar har ökat markant och fördubblats sedan 2009 (första helåret PoFa varit aktivt inom Peab-koncernen) till och med 2014. Denna uppåtgående trend behöver dock inte innebära att varken antalet anmälningar eller det faktiska antalet brott har ökat. Potentiellt kan det förklaras utifrån att såväl antalet anmälningar som brottshändelser har legat på en konstant nivå under femårsperioden, men att fler anmälningar rapporterats genom PoFa framför en direkt anmälan till polisen. Uppgången i antalet anmälningar kan alltså snarare spegla att PoFa används i högre utsträckning framför en direkt an-

STÖLD OCH INBROTT VID BYGGARBETSPLATSER

- En sammanfattning

mälan till polisen. En andra potentiell förklaring är att antalet anmälningar faktiskt har ökat, men att antalet brotts handlingar har legat konstant. En sådan tolkning kan indikera att PoFa är ett system som underlättar anmälningsförfarandet vilket i sin tur även medför att fler handlingar anmäls till polisen. En tredje potentiell förklaring till den uppåtgående trend som identifierats i antalet anmälningar ur PoFa är att antalet brotts handlingar faktiskt har ökat och att antalet anmälningar har följt denna trend.

Vad blir stulet på byggarbetsplatser?

Sett till omfattningen av tillgreppsbrott vid byggarbetsplatser framgår hur drygt 60 procent av samtliga poster behandlar stöld av handverktyg, exempelvis skruvdragare, sågmaskiner, bormaskiner och diverse mätinstrument. Den näst största kategorin behandlar stöld av arbetsutrustning som omfattar drygt 10 procent av anmälningsposterna. Inom denna kategori är det främst stöld av byggnadsställningar samt arbetskläder och tillhörande arbetsutrustning som anmäls i högst utsträckning. Vid en byggarbetsplats är det även naturligt att byggnadsmaterial är ett stöldbegärligt objekt, vilket även framgår ur materialet. Även om en förhållandevis liten andel av samtliga anmälningsposter (6 %) berör stöld av byggnadsmaterial blir det tydligt att en förhållandevis stor del av dessa poster berör stöld av virke, innefattandes allt från spackel och färg till betong och armering samt bräddor, lister och isolering. Majoriteten av stölderna inom huvudkategorin byggnadsmaterial består dock av kabelstöld.

Ur materialet framgår även hur den tredje största kategorin på omkring 9 procent av samtliga anmälningsposter berör förarstyrda maskiner inklusive tillbehör. Närmare åtta av tio poster behandlar antingen stöld av mindre förarstyrda maskiner (i första hand vibroplattor av olika storlekar) samt stöld av bränsle (i princip uteslutande diesel). Dock bör det noteras att även större förarstyrda arbetsmaskiner, transportfordon och tillbehör till de båda har anmälts stulna.

Sist men inte minst bör även noteras hur elektronik och kommunikationsutrustning förefaller vara ett återkommande stöldobjekt. Även om andelen anmälningsposter under huvudkategorin kontorsmaterial återigen är förhållandevis låg (5 %) så behandlar majoriteten av dessa poster stöld av mobiltelefoner, komradior och GPS (inklusive tillbehör) alternativt datorer, radio- och tv-apparater.

STÖLD OCH INBROTT VID BYGGARBETSPLATSER

- En sammanfattning

Vad kostar tillgreppsbrottsligheten?

Kostnaderna för brottsligheten kan generellt sett delas upp i två kategorier, direkta respektive indirekta kostnader. Direkta kostnader till följd av en stöld eller ett inbrott innebär exempelvis utgifter för att ersätta stöldobjekt samt reparera potentiellt uppkomna skador. Indirekta kostnader är å andra sidan de kostnader som uppstår till följd av exempelvis en stöld eller en skadegörelse genom förseningar, arbetsstillestånd och högre försäkringspremier. Tidigare forskning visar hur de indirekta kostnaderna vanligtvis överstiger de direkta och att det samlade ekonomiska värdet av det brottsliga svinnet är svindlande högt, i mångmiljonsklassen.

Möjligheterna att undersöka de indirekta kostnaderna för brott är med utgångspunkt i PoFa begränsade p.g.a. få anmälningar innehåller information kring kostnader för exempelvis arbetsstillestånd. Dock visar analyserna av de direkta kostnaderna att de stöldobjekt som stjäls i högst utsträckning inte nödvändigtvis är de mest kostsamma stölderna. Även om olika typer av handverktyg står för omkring 60 procent av stölderna står de ”endast” för 40 procent av de rapporterade kostnaderna. Samtidigt står stölder av förarstyrda maskiner inklusive dieselstölder för omkring 9 procent av antalet anmälningar men närmare 30 procent av kostnaderna i materialet.

Hur ser den tidsmässiga aspekten av brottsligheten ut?

Utifrån rapportens resultat framgår hur en knapp tredjedel av samtliga anmälda tillgreppsbrott mellan januari 2009 och december 2014 becks under hösten (september t.o.m. november) samtidigt som vintern (december t.o.m. februari) är den årstid då minst antal händelser anmäls. Oktober är den enskilda månad då flest händelser anmäls (11,4 %) samtidigt som december är den månad då minst antal händelser anmäls (5,7 %). Att det generellt sett anmäls färre händelser under december månad kan tänkas vara till följd av att färre medarbetare är på plats på grund av semester och ledighet, vilka i sin tur kan upptäcka att ett brott begåtts.

I förhållande till specifika dagar framgår ur rapporten att tillgreppsbrottsligheten i viss mån är koncentrerad till helgen. Denna hypotes stöds eftersom antalet anmälningar med upptäcktstid från lördagens första timme (00:00) till måndag lunch (11:59) står för knappt hälften av samtliga upptäcktstider. Brist på övervakning i form av exempelvis personal på plats kan med viss sannolikhet förklara denna koncentration.

STÖLD OCH INBROTT VID BYGGARBETSPLATSER

- En sammanfattning

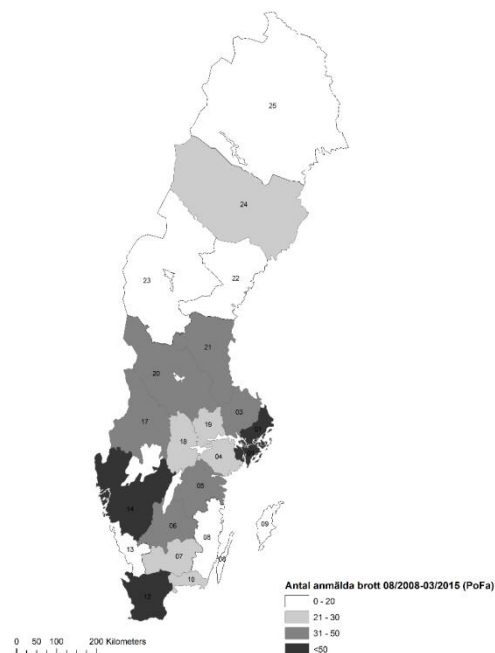
Ytterligare en faktor som är av värde att ta hänsyn till när man bedömer risk för utsatthet för stöld och inbrott är i vilket skede byggprocessen är i. Tidigare studier visar att det är i de senare skedena av byggprocessen som byggarbetsplatsen löper störst risk för stöld och inbrott. Det är ofta vid detta skede i processen som ett stort antal värdefulla föremål finns på byggarbetsplatsen, men innan någon flyttat till platsen vilket ofta genererar i en större risk för upptäckt. Även tiden mellan leverans av byggmaterial och installation av dessa verkar vara en känslig period i byggprocessen då risk för brott ökar. Tidigare forskning indikerar att en lång period mellan leverans och installation av värdefullt byggmaterial ökar risken att utsättas för brott.

Spelar den geografiska placeringen av byggarbetsplatsen någon roll?

Rapportens geografiska analys av tillgreppsbrottsligheten visar att andelen anmälningar i huvudsak är koncentrerade till de tre storstadslänen Stockholm, Västra Götaland och Skåne. Vid en analys av kommuner framgår ett liknande mönster, nämligen att de tre storstadskommunerna ligger i topp över antalet anmälda brott.

En statistisk analys på kommunnivå visar hur det föreligger ett starkt samband mellan befolkningens mängd, hur många nybyggnationer som sker och antalet anmälda tillgreppsbrott per kommun. Sammanfattningsvis är det mot bakgrund till studiens resultat varken ett vågat eller särskilt överraskande resultat att platser med mycket folk även genererar fler brottstillfällen.

Som diskuterats återkommande i rapporten har det i tidigare forskning konstaterats att närheten till större vägar och motortrafikleder kan påverka antalet brottstillfällen. Analyserna i rapporten visar att ett av fem anmälda tillgreppsbrott vid byggarbetsplatser har skett i direkt anslutning till en europaväg, det vill säga inom 500 meters radie. Samtidigt visar analysen hur närmare en tredje del av samtliga anmälningar har skett inom en radie om en kilometer och hur drygt 80 procent av samtliga brott har anmälts inom en geografisk radie om en mil från en europaväg. Dock har det i studien inte funnits tillgång till information kring samtliga byggarbetsplatser, vilket kan betyda att samtliga byggarbetsplatser (brottsutsatta eller inte) ligger inom detta avstånd från en europaväg.

STÖLD OCH INBROTT VID BYGGARBETSPLATSER

- En sammanfattning

Även de brottsutsatta platsernas närhet till internationella gränsövergångar (i form av 14 hamnar samt Öresundsbron) har studerats. Analyserna visar hur drygt 16 procent av samtliga anmälningar ligger inom fem kilometers radie från en internationell gränsövergång samtidigt som en dryg tredjedel av samtliga anmälningar ligger inom en mils avstånd från dessa övergångar.

Lider vissa typer av byggarbetsplatser högre risk än andra?

De flesta anmälningar gällande stöld och inbrott kommer ifrån kommersiella och kommunala byggprojekt, bostadsbyggnationer samt vägarbeten. I relation till vilka typer av byggprojekt som Peab-koncernen främst bedriver så är stölderna på de vanligast utsatta byggena överrepresenterade. Stölderna står inte i relation till det antal av denna typ av projekt som koncernen bedriver. Denna skeva fördelning av utsatthet för stöld och inbrott kan tänkas bero på hur dessa byggprojekt är uppbyggda. Exempelvis kan möjligheterna till brott, d.v.s. tillgänglighet av stöldobjekt vara tydligare vid de mest utsatta byggena jämfört med övriga typer av byggprojekt. Tidigare forskning visar på att centralt belägna byggarbetsplatser löper större risk att utsättas för brott än byggarbetsplatser belägna utanför stadskärnan. Både kommersiella och kommunala byggprojekt samt bostadsbyggnationer är vanligt förekommande i stadskärnan vilket i sig medför ökade risker för stöld och inbrott. Ser man till de brott som begås utanför stadsregionen är det främst vägarbeten som utsätts för stöld och inbrott. Typ av byggprojekt kan ha betydelse för i vilka geografiska områden projektet bedrivs vilket i sig bidrar till ökade risker för stöld och inbrott.

Upprepad utsatthet är en viktig utgångspunkt

Generellt sett visar kriminologisk forskning att en av de främsta riskfaktorerna för utsatthet är tidigare utsatthet för brott, så kallad upprepad utsatthet. Analyserna från anmälningarna ur PoFa visar nästan en tredjedel av alla byggarbetsplatser som utsatts för stöld eller inbrott rapporterar ytterligare en brotts handling en kort tid efter det första brottet. Resultaten tyder på att de byggarbetsplatser som blivit utsatta för stöld eller inbrott löper stor risk att utsättas igenom inom en sexmånaders period. Det är dessutom vanligt att det upprepade brottet sker inom en månad.

STÖLD OCH INBROTT VID BYGGARBETSPLATSER

- En sammanfattning

Förebyggande arbete

Ett sätt att se på det förebyggande arbetet är att utgå från brottstriangeln. Utifrån kriminologisk teori är risken för ett brott som högst då ett lämpligt stöldobjekt, en motiverad gärningsperson och avsaknaden av kapabla väktare sammanstrålar i tid och rum. Att eliminera något av dessa tre element är därmed tillräckligt för att förebygga ett brott. Mot bakgrund till rapportens resultat bör det förebyggande arbetet i första hand kretsa kring att minska tillgången på lämpliga stöldobjekt och öka förekomsten av kapabla väktare. Samtidigt poängteras vikten av att öka ansträngningarna vid brott, öka riskerna vid brott och minska belöningen vid brott med utgångspunkt i så kallad *situationell brottsprevention*.

Som poängteras i rapporten är det även viktigt att det förebyggande arbetet är brottsspecifikt. Exempelvis riktar analyserna i rapporten fokus mot specifika kategorier av stöldobjekt dit preventiva insatser bör riktas. Resultaten identifierar så kallade riskobjekt vid stöld och inbrott på de undersökta byggarbetsplatserna, nämligen vibroplattor samt olika typer av handverktyg. Då dessa objekt svarar för en stor del av samtliga stölder och kostnader vid stöld och inbrott bör fokus för det brottspreventiva arbetet riktas mot dessa objekt för att i ett vidare skede kunna reducera antalet tillgreppsbrott samt kostnaderna för dessa. De förebyggande åtgärderna bör även vara anpassade och specifikt riktade mot exempelvis *stöld av vibroplattor vid vägarbeten* alternativt *stöld av handverktyg genom inbrott vid bostadsbyggnation*. För det första är det sannolikt att tillvägagångssättet vid de olika brottshandlingarna är olika men även att det krävs olika kunskaper och färdigheter bland gärningspersonerna vilket även innebär att det därmed inte nödvändigtvis behöver vara samma typ av gärningspersoner vid olika handlingar.

Fördjupa dig i ämnet och lär dig mer!

Denna sammanfattning ger en högst kortfattad redogörelse av stöld och inbrott vid svenska byggarbetsplatser. På Svenska Byggbranschens Utvecklingsfonds hemsida (<http://www.sbuf.se/projekt/>) kan du läsa rapporten i sin helhet för att fördjupa dig i ämnet och lära dig mer.